

מיכאל בירנהק (עורך) "מן הפרט אל הכלל: פרטיות וחברת המעקב"

מן הפרט אל הכלל: פרטיות וחברת המעקב,
משפט חברה ותרבות כרך ב' (עורך מיכאל
בירנהק) תשע"ט - 2019, הפקולטה
למשפטים אוניברסיטת ת"א, 492 עמ'

נקדים עם מסקנתו של הספר שלפנינו שהיא ברורה וחד משמעית - השמועות על מותה של הזכות לפרטיות, הן מוגזמות בעליל, וטוב שכך. ולצורך כך נצטרך להקדים מעט.

אין חולק על נחיצותה וחשיבותה של הזכות לפרטיות, ואין שיטה משפטית בעולם שאיננה מכירה בה. בישראל היא מוכרת בחוק יסוד כבוד האדם וחירותו שסעיף 7 בו קובע כבר בתחילתו כי "כל אדם זכאי לפרטיות ולצנעת חייו". מלבדו קיימים חוקים שונים שהבולט בהם הוא חוק הגנת הפרטיות, תשמ"א-1981 (אם כי איננו היחיד).

כל החוקים מושפעים ומשפיעים על הטכנולוגיה, אך נראה שהפרטיות מושפעת טכנולוגית יותר מתחומים אחרים, וזאת מימים ימימה. כך למשל נאסר בתלמוד לספר דברים שנאמרו לך ללא רשות המספר (מסכת יומא דף ד' עמוד ב', בסביבות שנת 200 לספירה). אולם אין כל התייחסות

לקריאת מכתבים שנכתבו לאדם אחר. סביר להניח שחוסר התייחסות זה נובע מכך שבתקופה זו לא היו נפוצים מכתבים רבים, מה גם שלא ברור כמה מהאוכלוסייה ידעה כלל קרוא וכתוב. לעומת זאת כמה מאות שנים אחר כך תוקן חרם דרבנו גרשון האוסר על קריאת איגרות של חברו ללא רשותו (תוקן בערך בשנת 1000 לספירה). תקנתו זו תוקנה בתקופה שבה הקריאה ושליחת איגרות בין ערים ומדינות הייתה נפוצה ושאלת ההצצה באיגרות עלתה על הפרק. פוסקי הלכה מודרניים סבורים בהתאמה כי תקנתו זו חלה היום גם על דוא"ל אלקטרוני ואפילו על הצצה במסך המחשב של חברו.

במשפט האמריקאי המודרני ידוע מאמרם של וורן וברנדייס (Samuel D. Warren and Louis D. Brandeis) משנת 1890 "The right to privacy" שעסק בפרסום בעיתונות של פרטים אישיים שנגעו לידוענים. שוב, פרסומים אלו נבעו מכך שצצו טכנולוגיות חדשות שאפשרו את הפגיעה בפרטיות (צילום, דפוס, ועיתונות).

דו-השיח בין הטכנולוגיה לפרטיות הקצין בשנים האחרונות. טכנולוגיות חדשות מאפשרות פגיעה בפרטיות ברמה שלא ידענו כמותה. אין לך כמעט מעשה ורכישה של אדם שאינם משאירים חותם דיגיטלי שניתן לעקוב אחריו. נתוני עֵתֶק (big data) בשילוב טכנולוגיות בינה מלאכותית יכולים ללמדנו רבות על כל איש ואישה. הביטוי "דַע מַה לְמַעַלָּה מִמֶּךָ, עֵין רוֹאָה וְאֵין שׁוֹמֵעַת, וְכָל מַעֲשֵׂיךָ בְּסֵפֶר נִכְתָּבִין" (מסכת אבות פרק ב', משנה א') שהיה אלגוריה לכוחות אלוהיים, הפך היום למציאות מקובלת, עד כדי כך שכמה וכמה מלומדים טענו במסגרות שונות כי "הפרטיות מתה".

מכלול המאמרים המקיף והמכובד שבספר שלפנינו, גורס אחרת. הטענה היא כי דווקא בשל פגיעה זו החלה תגובת נגד בכיוונים רבים, טכניים ומשפטיים כאחד. עשרים ואחת הרשימות השונות מציגות היבטים חדשים של אותה תגובה. מאמרו של רותם מדז'יני עוסק במשטר הגנת המידע באירופה,

ה ביטוי "דַע מַה לְמַעַלָּה מִמֶּךָ, עֵין רוֹאָה וְאֵין שׁוֹמֵעַת, וְכָל מַעֲשֵׂיךָ בְּסֵפֶר נִכְתָּבִין" (מסכת אבות פרק ב', משנה א') שהיה אלגוריה לכוחות אלוהיים, הפך היום למציאות מקובלת, עד כדי כך שכמה וכמה מלומדים טענו במסגרות שונות כי "הפרטיות מתה".

מה שמכונה ה - GDPR. כללים אלו שנכנסו לתוקף במאי 2018, הטילו אחריות על מחזיקי המידע, ונתנו שלל זכויות לאנשים שמידע עליהם מופיע במאגרים. בין השאר, זכותו של מושא המידע לדרוש בתנאים מסוימים כי מידע עליו יימחק (הזכות להישכח). יתירה מזו, הכללים גם מחייבים תאגידים וגופים מחוץ לאיחוד האירופי המחזיקים מידע על אזרחי האיחוד. כל מי שירצה לעשות עסקים הקשורים לאירופה, יצטרך לעמוד בכללים (כולל כמובן כל החברות הישראליות). נראה כי לטווח הארוך כללים אלו יהפכו לנורמות המחייבות בעולם כולו, ולא רק באירופה, ועל כך יש רק לשמוח.

מאמרם של שרון בר-זיו וטל ז'רסקי עוסק בסוגיית ההתממה (Anonymization), מונח חדש יחסית ונסבירו. אין חולק שאחת הדרכים לשיפור טיפול רפואי היא ניתוח תוצאות הטיפולים הקודמים. לצורך כך רצוי להסתייע במאגרי המידע של בתי החולים. דא עקא שייטכן ויהיו חולים שלא יהיו מעוניינים כי פרטיהם יפורסמו. לצורך כך מעובדים הנתונים ועוברים תהליך של 'התממה'. קרי, פרטי הזיהוי האישיים של החולים מוסרים וכך יש לנו קובץ שניתן ללמוד ממנו ללא פגיעה בפרטיות החולים. באותה צורה ניתן לנתח מידע על תאונות דרכים, מידע פיננסי של לקוחות בנקים, ציוני סטודנטים, רישום פלילי של עבריינים וכן הלאה. אולם ברור שככל שנסיר יותר פרטים אישיים המאפשרים זיהוי, כך גם יקשה עלינו לעתים להגיע למסקנות אופרטיביות. מעבר לכך, תמיד קיים הסיכון שיהיה ניתן לשחזר את הנתונים האישיים בדרך זו או אחרת (למשל, על ידי הצלבת החומר עם בסיסי נתונים אחרים). מהו משטר ההתממה הראוי? ועד כמה ניתן לקחת סיכוני פגיעה בפרטיות? מה מקובל בעולם? המחברים מציגים תיאוריות שונות כולל המצב בישראל (שאיננו עדיין מוסדר רגולטורית).

יקצר המצע מלהתייחס לשאר הרשימות אך אלו עוסקות בשאלות רבות. רשימתה של דורית גרפונקל עוסקת במצלמות אבטחה בבתים משותפים. מי יחליט איזה מצלמות תוצבנה והיכן? ומי יפקח על

**מהו משטר ההתממה הראוי?
ועד כמה ניתן לקחת סיכוני
פגיעה בפרטיות? מה מקובל בעולם?
המחברים מציגים תיאוריות שונות
כולל המצב בישראל (שאיננו עדיין
מוסדר רגולטורית).**

שימושן למטרה בה הוצבו בלבד? רשימות אחרות עוסקות בפרטיות פיננסית (מה שכונה פעם סודיות בנקאית), בזכות לפרטיות במשפחה, בהקלטה ללא ידיעת הצד המוקלט ביחסי עבודה ועוד.

בנוסף לרשימות האקדמאיות, מכיל הכרך גם כמה רשימות קצרות של פעילים/ות חברתיים בנושאי פרטיות המביעים בעיקר את ניסיונם ודעתם האישית. חלקם ניסו לשנות את המצב המשפטי/חברתי הנוגע לפרטיות (בהצלחה זו או אחרת). חלק מרשימות אלו מבטאות את הפרספקטיבה האישית-סובייקטיבית של מי שנקלע לסיטואציה כזו. אלו כוללים את המאבק נגד החוק הביומטרי (קרין נהון), את הפעילות לחקיקת 'חוק הסרטונים' (העוסק בהפצת תצלומים וסרטונים אינטימיים), את דעתו של צלם על המותר והאסור בצילומי אנשים במרחב הציבורי (אלכס ליבק), ועוד.

משפט חברה ותרבות היא סדרה היוצאת לאור ע"י הפקולטה למשפטים בתל-אביב. הכרך הנוכחי נערך על ידי מיכאל בירנהק, אחד המומחים הישראלים הבולטים לתחום הגנת הפרטיות, שאף כתב את מאמר המבוא המציג בקצרה ובבהירות את אידיאת הפרטיות וכמה מהכלים המשפטיים והטכניים הקיימים כדי להגן עליה (גילוי נאות, ידיד אישי של כותב הסקירה). הכרך תורם רבות למחקר הפרטיות בישראל ומומלץ לכל מי שמתעניין בנושא.